

Y-SÄÄTIÖ

Asunto ensin – asunto vain? Asumissosiaalinen työ
päihde- ja mielenterveysongelmista kärsivien
asukkaiden
kohdalla

Riikka Perälä, tutkija, Y-Säätiö
25.1.2022

Taustaa

- 2000-luvun pitkäaikaisasunnottomuuden vastaiset ohjelmat ja asunto ensin -periaate
- Tsemberis (2012): asumiseen liitetty tuki olennaisena osana asunto ensin -periaatetta
- Suomessa tukea kehitetty erityisesti asumissosiaalisen työn viitekehyksessä
- Kattaa sekä asunnottomuutta ehkäisevän työn (esim. asumisneuvonta), asunnottomien kanssa tehtävän työn (esim. jonotyö) että asunnottomuuden jälkeinen tukityön (esim. kotiin vietävät palvelut)

Asumissosiaalinen työn määritelmä

- Asunnottomien, asunnottomuusuhan alla elävien tai aiemmin asunnottomuutta kokeneiden parissa tehtävää asunnottomuuden vastaista työtä, joka kohdistuu asumista vaarantaviin taloudellisiin, sosiaalisiin ja terveydellisiin ongelmiin. Asumissosiaalisen työn tavoitteena on asunnottomuuden poistaminen ja ennalta ehkäisy, asumisen pysyvyyden turvaaminen sekä asunnottomien ja asunnottomuutta kokeneiden taloudellisen ja psykososiaalisen hyvinvoinnin vahvistuminen

Asumissosiaalisen työn kohteet, sisällöt ja paikat (Granfelt 2022)

- Kohteita: Aikuissosiaalityön paljon palveluja tarvitsevat asiakkaat, lastensuojelun jälkihuollon asiakkaat, päihdepalvelujen asiakkaat, naiset, erilaiset vähemmistöt
- Sisältöjä: Asumisohjaus, asumisneuvonta ja kotiin annettava asumisen tuki
- Työn paikkoja: Koti, katu, kahvilat, virastot, asumispäivystykset, päiväkeskukset, asuinalueet
- Työtä tehdään tyypillisesti eri toimijoista koostuvissa verkostoissa

Keskeisiä asumissosiaalisen työn elementtejä

- Ranta ym. (2021)
 - vuorovaikutteisuus, luottamus, kodin tunnun rakentaminen ja toisaalta erilaisten kotiin liittyvien riskien vähentäminen ja rajojen vetäminen
 - Granfelt & Turunen (2021)
 - joustavuus, empatia, tilannetaju, asiakas- ja työntekijäsuhde
- > Asumissosiaalinen työ on relationaalista eli suhteissa tapahtuvaa (Granfelt 2020, 24).

Asumissosiaalinen työ päihde- ja mielenterveysongelmista kärsivien asiakkaiden kohdalla

- Lähtökohtana Asunto Ensin –periaate:
- Asunto on jokaisen ihmisen oikeus
- Päihteiden käytön hallinta tai päihteettömyys ei enää edellytys asunnon saannille
- Asumisen turvaavien tukipalveluiden järjestäminen on kuntien velvollisuus
- Asukkaan valinnanvapautta kunnioitetaan asunnon ja palvelujen osalta

Suomalainen asunto ensin –malli ja päihhteet

- Asunto edellytys asukkaan taloudellisen ja (psyko)sosiaalisen hyvinvoinnin vahvistumiselle sekä osallisuudelle
- Asunto toipumisen mahdollistajana, toipumisorientaatio
- Asunnottomuuden vähentäminen osana laajempaa syrjäytymisen vastaista työtä
- Huoli asukkaiden riittämättömistä päihde- ja mielenterveyspalveluista ja asunnottomuus- ja päihdepalvelujen integroimisen ja verkostojen rakentamisen tarve

Lupaavia asumissosiaalisen työn malleja päihde- ja mielenterveysongelmista kärsiville (Muutoslaboratorio 2019)

- Asukkaiden kotona tapahtuva katkaisuhoido ja kuntoutus
- Erilaiset liikkuvan ja jalkautuvan työn mallit
- Asumisyksiköiden yhteydessä olevat matalan kynnyksen kohtaamispaikat
- Omat työntekijät (case managerit), joka suunnittelevat asukkaansa kanssa mahdollisia hoito- ja kuntoutuspolkuja ja saattavat asukkaita palvelujen piiriin

Esimerkki asumissosiaalisesta päihdetyöstä

- Ranta ja Perälä (2022): Haittojen vähentäminen ja Asunto ensin -malli huumeita käyttävien asumisen tuessa (Gaudeamus)
- Millaisista huumeita käyttävien asiakkaiden arjessa ilmenevistä haitoista asumisen tuen kotikäynneillä keskustellaan?
- Miten näitä haittoja pyritään vähentämään kotikäyntien kohtaamisissa?
- Aineisto:

Mitä haittojen vähentäminen on?

- Käytännöllis-poliittinen huumausainepolitiikan orientaatio, jonka tavoitteena on vähentää huumeiden käyttöön liittyviä sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja yksilölle ja yhteiskunnille
- Lähtökohtina arvoneutraalius ja moralisoinnin välttäminen
- Ei päihteettömyyden vaatimusta tai tavoitetta auttamisen lähtökohtana
- Tuukka Tammi & Toivo Hurme (2004): Haittojen vähentämisen neljä periaatetta
 - Huumeidenkäyttöön liittyviä asioita tulee käsitellä neutraalisti
 - Huumeidenkäyttäjät eivät ole toimenpiteiden kohteita vaan täysivaltaisia kansalaisia
 - Huumausainepolitiikan tulisi perustua tieteellisille käytännöllisille lähtökohdille, eikä dogmaattisiin periaatteisiin
 - Poliitikassa tulisi kunnioittaa käyttäjien oikeuksia

Asumissosiaalinen työ päihde- ja mielenterveysongelmista kärsivien asiakkaiden kohdalla

- Lähtökohtana Asunto Ensin –periaate:
- Asunto on jokaisen ihmisen oikeus
- Päihteiden käytön hallinta tai päihteettömyys ei enää edellytys asunnon saannille
- Asumisen turvaavien tukipalveluiden järjestäminen on kuntien velvollisuus
- Asukkaan valinnanvapautta kunnioitetaan asunnon ja palvelujen osalta

Kotikäyntien aiheet

- Päihteet yksi teema, joka nousi esille kotikäynneillä
- Muita keskeisiä teemoja mm. taloudellinen tilanne, sosiaaliset suhteet, kodin kunnossapitoon liittyvät asiat, terveys jne.
- Päihteiden käytön osalta keskeisiä teemoja käytön terveydellisten riskien (esim. yliannostukset) ehkäiseminen sekä käytön haitallisten sosiaalisten seurausten estäminen (esim. häädöt)

Haittoja vähentävien työotteiden piirteitä asunto ensin - kontekstissa

- Pragmaattisuus
 - Ei kielletä päihteiden käyttöä sinänsä vaan kysytään sen sijaan, miten vähentää päihteiden käytön riskiä terveydelle tai käyttöön liittyviä sosiaalisia haittoja siten, ettei asuminen vaarantuisi
 - Asiakkaan ymmärryksen lisääminen (esim. vuokrasuhteen ehdot)
 - Tiedon jakaminen ja kannustaminen palveluiden käyttöön
- Empaattisuus
 - Toivon ylläpitäminen ja luominen
 - Asiakkaan itsetunnon vahvistaminen
 - Ikävien tunteiden ilmaisu ja käsittely
- Ei-moralisoivuus
 - Realistinen näkemys päihteiden käytön haitoista ja niiden vähentämisen mahdollisuuksista
 - Ei kantaa-ottavuus sekavaltakin vaikuttavaan elämäntilanteeseen
 - Luottamuksen ja avoimen ilmapiirin rakentaminen
 - Koetun huonon kohtelun tuomitseminen

Lopuksi

- Asunto ensin –malli ei kiellä työskentelyä esimerkiksi päihteiden käytön vähentämiseksi tai lopettamiseksi
- Haittojen vähentämisen ajattelutapa sopii asunto ensin -mallin puitteissa tehtävän asumissosiaalisen työn mallin lähtökohdaksi mm. ajattelutapojen yhteneväisten käytännöllisten ja eettisten periaatteiden kautta
- Tärkeinä työn periaatteina pragmaattisuus, empaattisuus ja ei-moralisoivuus

Y-SÄÄTIÖ

ysaatio.fi | m2kodit.fi

Riikka Perälä

riikka.perala@ysaatio.fi